

ΟΔΟΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ

|| Marie Mauzy
Ανεξάρτητη Ερευνήτρια

ΣΥΝΕΔΡΑΜΑΝ ΤΟΝ ΛΙΜΟΚΤΟΝΟΥΝΤΑ

ή ΠΩΣ ΟΙ ΣΟΥΗΔΟΙ ΚΛΑΣΙΚΙΣΤΕΣ

01
Δίστομο, Ιούνιος
1944. Στο κέντρο,
η νοσοκόμα του
Ερυθρού Σταυρού
Έλλη Αδοσίδου και
ο Christian Callmer.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΑΟ

SVENSKA INSTITUTET I ATHEN

Η ΟΔΟΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ, ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΤΟ ΚΟΛΩΝΑΚΙ, ΣΤΟ κέντρο της Αθήνας, αρχικά ονομαζόταν οδός Σπευσιόπου. Μετονομάστηκε τη δεκαετία του 1940, για να τιμήσει την ανθρωπιστική αποστολή του Σουηδικού Ερυθρού Σταυρού κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο υπέρ του ελληνικού λαού που λιμοκτονούσε. Στον συγκεκριμένο δρόμο δεσπόζουν τέσσερα μεγάλα ιδρύματα: το Μαράσλειο Διδασκαλείο, η Βρετανική Σχολή Αθηνών, η Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών και η Γεννάδειος Βιβλιοθήκη. Όλα αυτά τα κτήρια χρησιμοποιήθηκαν από τον Ερυθρό Σταυρό ως γραφεία και χώροι διαμονής (εικ. 3). Σήμερα, σχεδόν κανένας δεν γνωρίζει γιατί ο δρόμος αυτός ονομάστηκε οδός Σουηδίας και τι ακριβώς έκαναν οι Σουηδοί ώστε να τιμηθούν με αυτόν τον τρόπο.

ΠΟΛΕΜΟΣ, ΝΑΥΤΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΛΙΜΟΣ

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και ο μεγάλος λιμός είναι βαθιά ριζωμένοι στη συλλογική μνήμη των Ελλήνων. Τον Οκτώβριο του 1940 η Ελλάδα δέχθηκε την επίθεση της Ιταλίας και την άνοιξη του 1941 της Γερμανίας, ενώ η βόρεια Ελλάδα βρέθηκε υπό βουλγαρική κατοχή. Καθώς η Γερμανία προέλανε στην Ευρώπη, πολλές χώρες βρέθηκαν υπό τον βρετανικό ναυτικό αποκλεισμό. Η στρατηγική της Βρετανίας στόχευε κατά του συνόλου της πολεμικής μηχανής του εχθρού, εμποδίζοντας την εισαγωγή σημαντικών πρώτων υλών, αλλά και ειδών διατροφής και ανθρωπιστικής βοήθειας. Η Ελλάδα κατέστη ιδιαίτερα ευάλωτη από τον αποκλεισμό, καθώς το μεγαλύτερο μέρος των σιτηρών της ήταν εισαγόμενο. Η κατοχή από τις δυνάμεις του Άξονα σε συνδυασμό με τον συμμαχικό αποκλεισμό είχαν καταστροφικές συνέπειες για τον ελληνικό λαό. Ο χειμώνας του 1941–1942 ήταν ιδιαίτερα σκληρός και χιλιάδες άνθρωποι πέθαναν από την πείνα και τις συνακόλουθες ασθένειες, ιδίως στην Αθήνα, τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη.

Οι προσπάθειες που κατέβαλλαν ο Ελληνικός και ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός, καθώς και ιδιωτικές οργανώσεις, για την ανακούφιση του πληθυσμού, ήταν προφανές ότι δεν επαρκούσαν και ότι έπρεπε να ληφθούν περισσότερα μέτρα. Πώς όμως θα έκαναν τις ξένες κυβερνήσεις να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος και το πείγμα του δράματος που εκτυλισσόταν με ταχύτατους ρυθμούς στην Ελλάδα; Προκειμένου να επιστήσουν την προσοχή στην τύχη της Ελλάδας και να επηρεάσουν την κοινή γνώμη, άρχισαν να προωθούν στο εξωτερικό, μέσω ιδιωτικών και δημόσιων πηγών, αναφορές από αυτόπτες μάρτυρες, φωτογραφίες και άρθρα σχετικά με τον λιμό, ορισμένες φορές κάτω από άκρα μυστικότητα.

ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Όταν ο Ελβετός γιατρός Marcel Junod, ο οποίος εργαζόταν για τον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό, επισκέφθηκε την Αθήνα το 1941, αντίκρισε τον λιμό με τα ίδια του τα μάτια. Λίγο πριν φύγει, πήγε να τον δει μια εθελόντρια νοσοκόμα ονόματι Αμαλία Λυκουρεζού, η οποία ήταν υπεύθυνη μεταξύ άλλων για τη διανομή βρεφικού γάλακτος. Του έδωσε έναν φάκελο και του ζήτησε να τον μεταφέρει στην Ελβετία. Ο φάκελος περιείχε εκατοντάδες φωτογραφίες υποσιτισμένων και άρρωστων παιδιών. Του είπε ότι αν δεν γινόταν κάτι πριν μπει ο χειμώ-

νας, κανείς δεν θα έμενε ζωντανός. Οι φωτογραφίες των παιδιών, τις οποίες είχε τραβήξει η Βούλα Παπαϊωάννου, καθώς και οι φωτογραφίες των φωτογράφων Δημήτρη Χαρισιάδη και Κώστα Παράσχου και της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Υπηρεσιών της Αστυνομίας που αποτύπωναν τον λιμό, είχαν καταλυτική επίδραση για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στην Ελλάδα από οργανισμούς και κυβερνήσεις του εξωτερικού.

Στην Ελβετία ο Junod έδειξε τις φωτογραφίες στα μέλη του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού και τους ξένους διπλωμάτες, και ύστερα από διαπραγματεύσεις έφτασε στην Ελλάδα το πρώτο πλοίο από την Τουρκία. Το ατμόπλοιο «SS Kurtuluş» πραγματοποίησε έξι ταξίδια από την Τουρκία προς την Ελλάδα, φορτωμένο με τρόφιμα, μέχρι που βυθίστηκε τον Ιανουάριο του 1942. Η μεταφορά τροφίμων συνεχίστηκε για λίγο ακόμα καιρό με άλλο πλοίο, το «SS Dumluşinar», αλλά ήταν εμφανές ότι οι τουρκικές αποστολές από μόνες τους δεν επαρκού-

03

02

Στιγμιότυπο από τη μετονομασία της Οδού Σουηδίας το 1945, προς τιμήν της ανθρωπιστικής αποστολής του Σουηδικού Ερυθρού Σταυρού κατά τον Β΄ Π.Π. υπέρ του ελληνικού λαού.

03

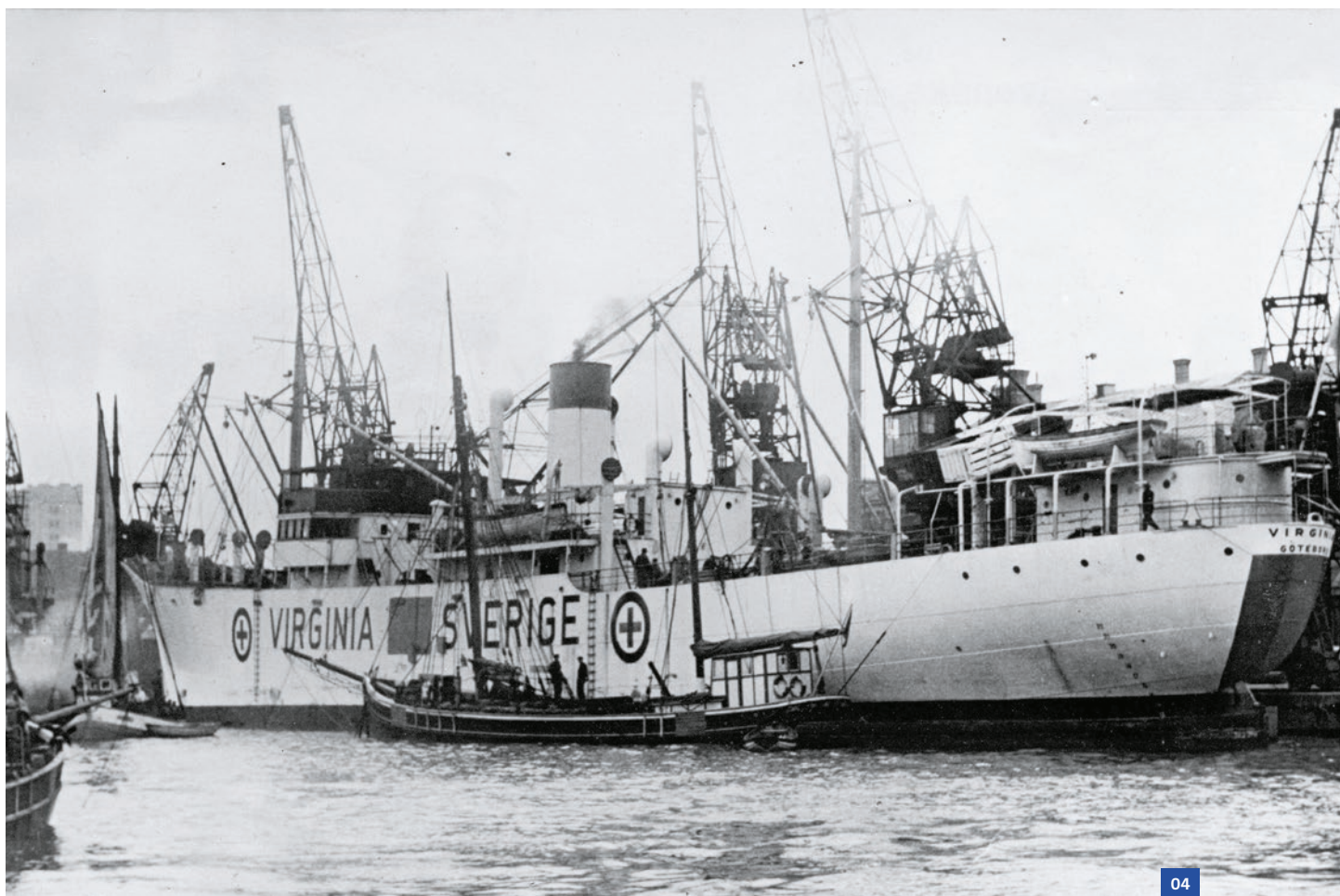
Το Μαρσέλιο Διδασκαλείο στο Κολωνάκι και ένα αυτοκίνητο του Ερυθρού Σταυρού. Στο κτήριο εγκαταστάθηκαν τα κεντρικά γραφεία της Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού.

σαν για να βοηθήσουν τον ελληνικό λαό που λιμοκτονούσε. Υπήρχε ανάγκη για πολύ μεγαλύτερη βοήθεια.

Την ίδια περίοδο, ο Σουηδός επιχειρηματίας και δημοσιογράφος Gunnar Cederschiöld κατάφερε να τραβήξει την προσοχή της σουηδικής κυβέρνησης και του σουηδικού λαού στην κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα. Προέβλεψε ότι ο λιμός στην Ευρώπη θα ήταν χειρότερος από εκείνον που είχε προκαλέσει ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Δημοσίευσε άρθρα σε μια σουηδική εφημερίδα, λέγοντας ότι είχε δει τα πιο φρικτά πράγματα αυτού του κόσμου: «εκτελέσεις, αποκεφαλισμούς, πεδία μαχών, θύματα λέπρας ... αλλά δεν είχε δει ποτέ του κάτι που να τον συνταράζει τόσο όσο αυτό που είδε στην Αθήνα το καλοκαίρι του 1941: παιδιά που πέθαιναν από την πείνα χωρίς να καταλαβαίνουν το πώς ή το γιατί». Ήλθε, επίσης, σε επαφή με τη σουηδική κυβέρνηση και τον Σουηδικό Ερυθρό Σταυρό, προτείνοντας να μεταφερθούν προμήθειες στην Ελλάδα με σουηδικά πλοία.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ

Η ουδετερότητα της Σουηδίας κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο της επέτρεψε να αναλάβει την πρωτοβουλία για την αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας. Το 1942 ξεκίνησαν οι περίπλοκες διαπραγματεύσεις μεταξύ των Συμμάχων και των κατοχικών δυνάμεων, με τη Σουηδία στον ρόλο του μεσολαβητή. Λόγω της ανθρωπιστικής καταστροφής, οι Σύμμαχοι υποχρεώθηκαν τελικά να άρουν τον αποκλεισμό και ήλθαν σε συμφωνία με τις δυνάμεις του Άξονα, επιτρέποντας τη μεταφορά στην Ελλάδα με σουηδικά πλοία χιλιάδων τόνων σιτηρών και άλλων τροφίμων κάθε μήνα και τη διανομή τους στον πληθυσμό. Ένας από τους όρους ήταν να μην επωφεληθούν οι κατοχικές δυνάμεις από την ανθρωπιστική βοήθεια. Μια επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, αποτελούμενη από Σουηδούς και Ελβετούς αντιπροσώπους, θα ήταν υπεύθυνη για τη βοήθεια. Οι Ελβετοί θα αναλάμβαναν κυρίως τη διανομή γάλακτος και φαρμάκων.

04

04
Το σουηδικό πλοίο «M/S Virginia» του Ερυθρού Σταυρού.

05
Σχέδιο με τα διακριτικά που έφεραν υποχρεωτικά τα πλοία του Σουηδικού Ερυθρού Σταυρού.

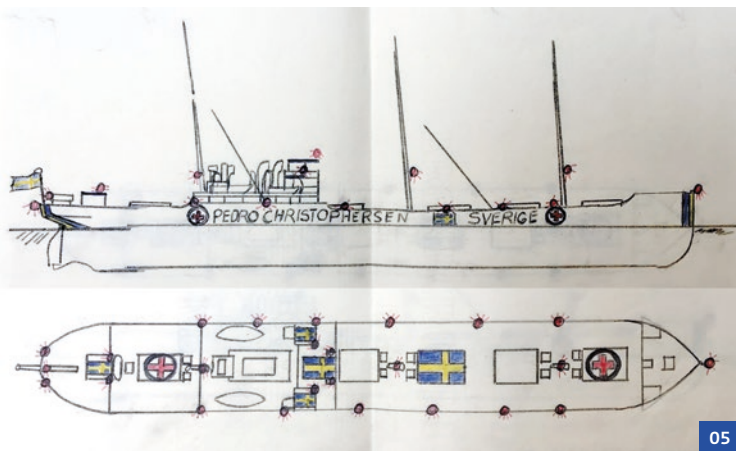
ΤΑ ΠΛΟΙΑ

Ένα μεγάλο μέρος του σουηδικού εμπορικού ναυτικού βρισκόταν σε αδράνεια λόγω του πολέμου, και ο αποκλεισμός από τη Γερμανία του στενού του Σκάγκερακ απέκλειε τα σουηδικά πλοία από τις θάλασσες του κόσμου. Τα πλοία ναυλώθηκαν από τον Σουηδικό Ερυθρό Σταυρό (εικ. 4) και βάφτηκαν λευκά με έναν κόκκινο σταυρό. Έφεραν το όνομα της χώρας γραμμένο με κεφαλαία γράμματα («SVERIGE»), ενώ στην κάθε πλευρά και στο κατάστρωμα ήταν ζωγραφισμένη η σουηδική σημαία (εικ. 5). Τα πλοία όφειλαν να ακολουθούν προκαθορισμένη πορεία προς την Ελλάδα, ώστε να εξασφαλίζεται η ασφαλής τους διέλευση.

ΟΙ ΣΟΥΗΔΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ

Οι Σουηδοί αντιπρόσωποι περιγράφονται ως μια ελαφρώς ετερογενής ομάδα που συγκροτήθηκε εσπευσμένα. Οι πρώτοι αντιπρόσωποι είχαν γνώσεις στατιστικής, αλέσματος σιτηρών, τραπεζικής, ναυτιλιακών και νομικής, αλλά δεν είχαν

πρότερη εμπειρία στην ανθρωπιστική βοήθεια. Οι περισσότεροι από τους αντιπρόσωπους που ακολούθησαν είχαν ακαδημαϊκό υπόβαθρο στις ανθρωπιστικές επιστήμες. Ήταν κυρίως αρχαιολόγοι και κλασικιστές και θεωρούνταν κατάλληλοι υποψήφιοι λόγω της εξοικείωσης και της σχέσης τους με την Ελλάδα. Η γνώση των αρχαίων ελληνικών, και συχνά και της νέας ελληνικής γλώσσας, αποτελούσε πλεονέκτημα, και ως φιλέλληνες ήταν όλοι τους πρόθυμοι να συμμετάσχουν στην ανθρωπιστική βοήθεια. Ο καθηγητής Κλασικών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Ουψάλα Alex W. Persson έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην προσεκτική επιλογή των αντιπρόσωπων. Συμμετείχε στα προπαρασκευαστικά στάδια της αποστολής του Ερυθρού Σταυρού, επηρεάζοντας την κοινή γνώμη σχετικά με τον λιμό της Ελλάδας, χάρη κυρίως στη «διακριτική αλλά έντονη πειθώ του». Τις δεκαετίες του 1920 και 1930 είχε πραγματοποιήσει ανασκαφές στα Δενδρά, την Ασίνη, τη Μιδέα και το Μπερμπάτι της Πελοποννήσου. Αρκετοί από τους νεαρούς αρχαιολόγους που συμμετείχαν τότε στις ανασκαφές

06
Το μνήμα του Axel W. Persson στην Ουψάλα.

07
Ο Axel W. Persson (πρώτη σειρά αριστερά) και η Elsa Segerdahl (δ δεύτερη σειρά δεξιά) στην Τρίπολη.

του θα επιλέγονταν στη συνέχεια ως αντιπρόσωποι του Ερυθρού Σταυρού.

Σε μια ομαδική φωτογραφία από την Ασίνη το 1922 (βλ. εικόνα 1, σ. 18–19 στο παρόν τεύχος) διακρίνεται ο καθηγητής Persson με τους συνεργάτες του και διάφορους επισκέπτες. Ανάμεσά τους είναι ο Γάλλος αρχαιολόγος Charles Picard, ο Βρετανός αρχαιολόγος Alan Wace και ο Έλληνας αρχαιολόγος Νικόλαος Κυπαρίσσης. Διακρίνονται, επίσης, ο νεαρός τότε αρχαιολόγος Einar Gjerstad, ο οποίος αργότερα έγινε αντιπρόσωπος του Ερυθρού Σταυρού, καθώς και ο διάδοχος του θρόνου της Σουηδίας Γουσταύος ΣΤ' Αδόλφος, ο οποίος έτρεφε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την αρχαιολογία και του οποίου ο θείος, πρίγκιπας Κάρολος, διετέλεσε πρόεδρος του Σουηδικού Ερυθρού Σταυρού από το 1906 έως το 1945.

Ο AXEL W. PERSSON ΣΤΗΝ ΤΡΙΠΟΛΗ

Ο καθηγητής Persson και η σύζυγός του Elsa Segerdahl (εικ. 7), η οποία ήταν γιατρός, εργάστηκαν σχεδόν δύο χρόνια με

τον Ερυθρό Σταυρό στην Πελοπόννησο, σε περιοχές τις οποίες ο Persson, ως αρχαιολόγος πεδίου, γνώριζε πολύ καλά. Η Elsa Segerdahl δεν ήταν επίσημη αντιπρόσωπος αλλά συμμετείχε στην αποστολή ως γιατρός. Ξεκίνησαν το έργο τους πηγαίνοντας σε όλα τα χωριά, προκειμένου να αξιολογήσουν ποιои είχαν τη μεγαλύτερη ανάγκη για βοήθεια. Σε πολλά χωριά δεν είχε απομείνει σχεδόν τίποτα. Οι κάτοικοι έφτιαχναν ψωμί από άγρια αχλάδια και βελανίδια και έβραζαν αγριόχορτα. Το χειρότερο ήταν η θέα παιδιών με σκελετωμένα πόδια και πρησμένες κοιλιές. Το ζευγάρι οργάνωσε εκατοντάδες παιδικά συσσίτια και κέντρα διανομής γάλακτος στην Τρίπολη, τη Μεγαλόπολη και άλλα μέρη.

Οι προμήθειες τροφίμων στέλνονταν από τον Πειραιά με φορτηγά ή τρένα, αλλά, επειδή πολλές γέφυρες και οδικές αρτηρίες ήταν κατεστραμμένες, δεν μπορούσαν να φτάσουν στον προορισμό τους. Επιπλέον, υπήρχε έλλειψη καυσίμων. Οι παράκτιες και ορεινές περιοχές των ανατολικών ακτών εξυπηρετούνταν από καΐκια που έφευγαν από τον Πειραιά, αλλά

08

08
«Μικροί λαθρεπιβάτες» σε κατάμεστα τραμ της Αθήνας.

09
Σημαία του Ερυθρού Σταυρού με τρύπες από σφαίρες, που αφαιρέθηκε από το αυτοκίνητο Σουηδού αντιπροσώπου.

10
Αφίσα της Greek War Relief Association.

11
Κονκάρδα της Greek War Relief: «I helped» («Βοήθησα»).

12
Οι δύο όψεις χάλκινου αναμνηστικού πλακιδίου για την εκατονταετηρίδα της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας. Φωτ.: Αρχείο της Αρχαιολογικής Εταιρείας.

11

09

10

12

τα μεγάλα σουηδικά πλοία δεν επιτρεπόταν να δέσουν στην Καλαμάτα. Ο Persson και η ομάδα του ήταν υπεύθυνοι για περίπου 800.000 ανθρώπους στην Αργολίδα, την Αρκαδία, τη Λακωνία, τη Μεσσηνία και την Ηλεία.

Η σοδειά του 1943 βρισκόταν κάτω από τον μέσο όρο, λόγω της έλλειψης σπόρων και λιπασμάτων, της ξηρασίας και των καταστροφών που είχαν προκαλέσει τα σμήνη ακριδών. Η εύφορη κοιλάδα της Μεσσηνίας είχε μείνει άσπαρτη εξαιτίας των ναρκών.

Η έλλειψη τροφίμων όμως δεν ήταν το μόνο πρόβλημα. Πολλά χωριά είχαν καεί και λεπλατηθεί και οι κάτοικοί τους είχαν χάσει όλα τους τα υπάρχοντα, συμπεριλαμβανομένου του ρουχιισμού και των υποδημάτων τους, τα πιο αναγκαία είδη μετά τα τρόφιμα. Όταν το χωριό Καρνές Λακωνίας (Αράχοβα) πυρπολήθηκε τον Μάρτιο του 1944, ο Persson και η σύζυγός του ήταν οι πρώτοι που κατέφθασαν στο χωριό, φέρνοντας γάλα για τα παιδιά και βοηθώντας με όποιον τρόπο μπορούσαν.

Η ελονοσία ήταν ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα, που δεν μπορούσε να εξαλειφθεί, παρά τις προσπάθειες να καταπολεμηθούν οι προνύμφες με περιβαλλοντική διαχείριση και την περιστασιακή χρήση εντομοκτόνων. Τελικά, στάλθηκε από τον Καναδά ικανή ποσότητα φαρμάκων κατά της ελονοσίας. Επίσης, ασθένειες μεταδίδονταν από τις ψείρες, εξαιτίας της έλλειψης σαπουνιού και ζεστού νερού. Ως γιατρός, η Elsa Segerdahl διαχειριζόταν τις αποθήκες φαρμάκων, τα κέντρα υγείας και τα επείγοντα ιατρικά περιστατικά.

Οι μάχες μεταξύ των ανταρτών και των Γερμανών δυσχέραιναν το έργο του Ερυθρού Σταυρού και περιόριζαν τις κινήσεις των αντιπροσώπων του, οι οποίοι έπρεπε συχνά να αναζητούν προστασία από τα διασταυρούμενα πυρά. Οι επιτάξεις και από τις δύο πλευρές μειώναν, επίσης, τα αποθέματα τροφίμων. Ο Persson έβλεπε τον εαυτό του σαν μια πατρική φιγούρα, που προσπαθούσε συνεχώς να διορθώσει την κατάσταση, επιλύοντας καθημερινά προβλήματα και μεσολαβώντας διπλωματικά μεταξύ των αμάχων, των ανταρτών και των Γερμανών.

Μετά τον πόλεμο ο Persson δεν επέστρεψε ποτέ στην Ελλάδα για να συνεχίσει το ανασκαφικό του έργο, ασχολήθηκε όμως με τον σχεδιασμό και την ίδρυση του Σουηδικού Ινστιτούτου Αθηνών. Το 1938 είχε συμμετάσχει στην εκατονταετηρίδα της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας και του είχε απονεμηθεί, όπως και στον πρίγκιπα Γουσταύο ΣΤ' Αδόλφο, δίπλωμα και χάλκινη τιμητική πλακέτα για το έργο τους στην Ελλάδα (εικ. 12). Η ελληνική κυβέρνηση είχε επιδείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το σουηδικό ερευνητικό έργο και είχε προσφέρει στη Σουηδία ένα οικοπέδο στην Αθήνα για την ίδρυση ενός ερευνητικού ινστιτούτου. Πέρασαν δέκα χρόνια μέχρι την ίδρυση του Σουηδικού Ινστιτούτου Αθηνών, όχι όμως στο εν λόγω οικοπέδο αλλά σε ένα διαμέρισμα στο Κολωνάκι. Ο Axel W. Persson πέθανε το 1951 σε ηλικία 63 ετών. Η αγάπη και η αφοσίωσή του στην αρχαιότητα αποτυπώνονται στο μνήμα του, όπου κάτω από το όνομά του είναι χαραγμένα τα ονόματα: Ασίνη, Δενδρά και Λάβρανδα (εικ. 6).

Όποτε κατέφθαναν στην Ελλάδα αντιπρόσωποι του Ερυθρού Σταυρού, ο Persson τους πήγαινε πρώτα στις Μυκίνες, τα Δενδρά και την Ασίνη, επισημαίνοντάς τους όμως ότι οι κλασικές σπουδές και η αρχαιολογία δεν θα πρέπει να τους

αποσπών από την πραγματικότητα του έργου τους. Στη συνέχεια μετέβαιναν στην Τρίπολη για μια σύντομη εκπαίδευση στα καθήκοντα και το έργο του αντιπροσώπου.

ARVID WIKERSTÅL

Δύο φοιτητές της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Λουντ έφτασαν στην Ελλάδα τον Φεβρουάριο του 1944. Ο ένας από τους δύο, ο πρόσφατα χειροτονημένος ιερέας Arvid Wikerstål (εικ. 14), εντυπωσιάζεται από τις ανθισμένες αμυγδαλιές, το γαλάζιο του Αιγαίου, το γεγονός ότι βρίσκεται στη χώρα όπου κήρυξε ο Απόστολος Παύλος και ότι ακούει τη γλώσσα στην οποία γράφτηκε η Καινή Διαθήκη. Σύντομα όμως κατάλαβε ότι το φλέγον ζήτημα ήταν η εξασφάλιση του άρτου του επιούσιου — δηλαδή να εξασφαλίσουν στην κυριολεξία τον άρτο τον επιούσιο σε εκατομμύρια Έλληνες. Φτάνοντας στην Αθήνα, ο Wikerstål είδε ζυπόλπητα παιδιά να κρέμονται από ασφυκτικά γεμάτα τραμ και λεωφορεία χωρίς να πληρώσουν εισιτήριο (εικ. 8). Ήταν ένα παράξενο θέαμα για κάποιον που ήθελε να βλέπει τον κόσμο σύμφωνα με την τάξη που διέπει τη σουηδική κοινωνία. Στην Ελλάδα έπρεπε να προσαρμοστεί και να αλλάξει. Σύντομα κατάλαβε ότι η αποστολή του Ερυθρού Σταυρού δεν ήταν απλώς η «διανομή ψωμιού» σε ανθρώπους που βρίσκονταν σε ανάγκη. Ο Wikerstål ήταν υπεύθυνος για τη Λευκάδα, την Ιθάκη, την Κεφαλονιά και τη Ζάκυνθο, και έπρεπε να διασφαλίζει τη δίκαιη διανομή της ανθρωπιστικής βοήθειας ανάμεσα στα νησιά. Αυτό περιλάμβανε εκτεταμένα ταξίδια, επιθεωρήσεις, συναντήσεις και ατελείωτες συζητήσεις. «Οι Έλληνες είναι ο πιο φιλόξενο λαός», παρατηρεί. Πολλοί από τους αντιπροσώπους ανέφεραν το ίδιο πράγμα, τα μικρά δώρα που τους προσέφεραν οι Έλληνες: μια γαβάθα πρόβειο γάλα, ένα ποτήρι κρασί, λίγα φρούτα ή μια χούφτα καρύδια.

Πρωταρχική αποστολή των Σουηδών στην Ελλάδα ήταν η παραλαβή, η διαχείριση και η διανομή των προμηθειών που έφταναν με τα πλοία. Στην πραγματικότητα, όπως το βίωσε ο Wikerstål, η αποστολή περιλάμβανε την επίλυση ποικίλων προβλημάτων — κοινωνικών, οικονομικών, τεχνικών, ναυτικών, ψυχολογικών κ.ά. —, που δεν αναφέρονταν στις συνοπτικές οδηγίες που τους δίνονταν πριν φύγουν από τη Σουηδία.

Τα 3/4 των προμηθειών αποτελούνταν από σιτηρά, ενώ τα υπόλοιπα από αποξηραμένα φρούτα και λαχανικά, ζάχαρη, γάλα σε κονσέρβα, φάρμακα κ.ά. Προέρχονταν κυρίως από τον Καναδά και τις ΗΠΑ και στο μεγαλύτερο μέρος τους αγοράζονταν από την Greek War Relief Association (Ένωση για τη Βοήθεια στην Εμπόλεμη Ελλάδα) της Αμερικής και το Greek War Relief Fund (Ελληνικό Ταμείο Αρωγής Πολέμου) του Καναδά (εικ. 10–11). Η συμβολή της Σουηδίας δεν ήταν οικονομική αλλά κάλυπτε τις αρχικές διαπραγματεύσεις με τους επικεφαλής των ανταρτών, καθώς και τον σχεδιασμό και την εκτέλεση της μεταφοράς και διανομής της ανθρωπιστικής βοήθειας στον ελληνικό πληθυσμό.

Στην εικόνα 13 διακρίνονται τα μέλη της πρώτης ομάδας αντιπροσώπων που έφερε στην Ελλάδα ο Axel W. Persson, με τρεις κλασικιστές από την Ουψάλα, οι οποίοι θα λάμβαναν μέρος στην ανθρωπιστική βοήθεια: τον Nils Erik Nilsson, τον Torgny Säve-Söderbergh και τον Sture Linnér.

STURE LINNÉR

Ο Sture Linnér ήταν ο νεότερος από τους αντιπροσώπους, μόλις 26 χρονών. Ήταν λέκτορας Αρχαίων Ελληνικών και, όπως και ο Wikerstål, στην αρχή εντυπωσιάστηκε από την ομορφιά της Ελλάδας και τα αρχαία μνημεία. Ο Linnér τοποθετήθηκε στον Βόλο και τη Λαμία. Παραλάμβανε τα τρόφιμα από την Αθήνα και φρόντιζε για την ασφαλή αποθήκευση και διανομή τους στις περιοχές για τις οποίες ήταν υπεύθυνος. Οι πόροι όμως του Ερυθρού Σταυρού ήταν περιορισμένοι και κατέστη επιτακτική η ανάγκη να μειωθεί ο αριθμός των δικαιούχων και η ανθρωπιστική βοήθεια να επικεντρωθεί σε εκείνους που διαφορετικά θα ήταν καταδικασμένοι. Ο Linnér εκτέλεσε τις οδηγίες του Ερυθρού Σταυρού με βαριά καρδιά.

Για τον Linnér, το να βλέπει τα παιδιά να υποφέρουν ήταν ό,τι πιο δυσβάσταχτο. Υπέφεραν όχι μόνο εξαιτίας της έλλειψης τροφής, αλλά και λόγω των ασθενειών, κυρίως της ελονοσίας, που θέριζαν τον πληθυσμό. Σε μια δύσκολη στιγμή, όταν η περιοχή της αρμοδιότητάς του είχε αποκοπεί τελείως από την παροχή τροφίμων, φαρμάκων και ρουχισμού από την Αθήνα και τα τοπικά αποθέματα είχαν εξαντληθεί, γράφει απελπισμένος: «Η γραμμή ανάμεσα στην πείνα και τον θάνατο είναι πολύ λεπτή· και είναι τόσο πολλοί αυτοί που περνούν αυτή τη γραμμή χωρίς να μπορούν πια να αντιδράσουν. Τι ωφελεί να συνεχίζω — δεν μπορώ να βοηθήσω». Παρά τη στιγμιαία απελπισία του, ο Linnér συνέχισε να αγωνίζεται, βρίσκοντας παρηγοριά όταν τον καλούσαν οι κάτοικοι στα σπίτια τους: «Αυτές οι αυθόρμητες χειρονομίες τρυφερότητας είναι τα αναγκαία φωτεινά σημάδια στη σκοτεινή εικόνα του βαθύτατου πόνου και της δυστυχίας» γράφει.

Κατά την παραμονή του στην Ελλάδα, ο Linnér γνώρισε και παντρεύτηκε μια νεαρή Ελληνίδα, την Κλειώ, η οποία δούλεψε μαζί του στη Λαμία, και συγκεκριμένα στην παιδική πρόνοια. Όταν αποχώρησαν οι Γερμανοί, ο Linnér διαπραγματεύτηκε μαζί τους, προκειμένου να μην ανατινάξουν τα αποθέματά τους σε τρόφιμα και να τα αφήσουν για τον ελληνικό πληθυσμό. Οι Γερμανοί συμφώνησαν και ξαφνικά βρέθηκε υπεύθυνος για 184.000 κιλά κονσερβοποιημένου κρέατος και ψαριού, 60.000 κονσέρβες σούπας, 242.000 κιλά αποξηραμένες πατάτες, 262.000 πουράκια, μεγάλη ποσότητα γαλλικού κονιάκ και 305 σαπούνια ξυρίσματος.

Με τη χαρακτηριστική του ειλικρίνεια και υπερηφάνεια, ο Linnér έφυγε από την Ελλάδα το 1945 για να ακολουθήσει μη ακαδημαϊκή καριέρα, αλλά συνέχισε σε όλη του τη ζωή να γράφει εκτενώς για την ιστορία και τον πολιτισμό της Ελλάδας.

TORGNY SÄVE-SÖDERBERGH

Ο Torgny Säve-Söderbergh είχε πραγματοποιήσει ανασκαφές μαζί με τον Axel W. Persson στα Δενδρά το 1939 (εικ. 16). Τους άρεσε, επίσης, να παίζουν μαζί τάβλι στα καφενεία του Ναυπλίου (εικ. 18). Ο Säve-Söderbergh στάλθηκε στην Κρήτη, όπου αμέσως προχώρησε σε μια εκ βάθρων αναδιοργάνωση. Τα σουηδικά πλοία μπορούσαν να δέσουν και να ξεφορτώσουν μόνο στο λιμάνι του Ηρακλείου, αλλά, επειδή η πόλη είχε βομβαρδιστεί, δεν υπήρχαν αρκετές αποθήκες. Ήταν, επίσης, δύσκολο να βρεθούν φορτηγά για τη διανομή των τροφίμων στο νησί, κι έτσι συχνά χρησιμοποιούνταν μικρά ψαροκάικα. Κάθε βήμα της διαδικασίας της εκφόρτωσης, μεταφοράς και

VIO NYA DELEGATER TILL GREKLAND

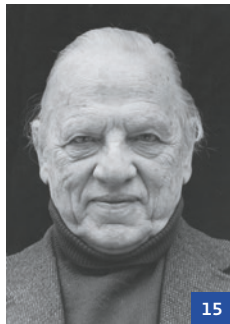

För att möjliggöra en ökad och ment har sålunda, meddelar U. D., egyptologen docent Torgny Säve- Emil Sandström, som fungerar som

13

14

15

13

Συζηδοί αντιπρόσωποι πριν από την αναχώρησή τους για την Ελλάδα το 1943. Από αριστερά: Erik Nilsson, Torgny Säve-Söderbergh, Axel W. Persson, Elsa Segerdahl, πρίγκιπας Κάρολος και, δεύτερος από δεξιά, ο Sture Linnér.

14

Ο Arvid Wikerstål, αντιπρόσωπος του Ερυθρού Σταυρού στη Λευκάδα, την Ιθάκη, την Κεφαλονιά και τη Ζάκυνθο.

15

Ο Sture Linnér.

16

Η ανασκαφική ομάδα στα Δενδρά το 1939. Διακρίνονται ο Axel W. Persson να ακουμπάει σε ένα φτυάρι, πίσω του ο Bo Svensson με καπέλο και γυαλιά, και καθισμένος κάτω αριστερά ο Torgny Säve-Söderbergh.

16

διανομής των σιτηρών έπρεπε να ελέγχεται προσεκτικά από τους επιθεωρητές για την αποφυγή κλοπών.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν να υπολογιστεί ο αριθμός των ατόμων που έχρηζαν ανθρωπιστικής βοήθειας. Το 1942 είχε υπολογιστεί ότι περίπου 135.000 από τους 400.000 κατοίκους του νησιού χρειάζονταν βοήθεια. Η έλλειψη πληροφοριών για τον ακριβή αριθμό των κατοίκων του νησιού, καθώς και τον τόπο διαμονής τους, δυσχέραινε ακόμη περισσότερο το ανθρωπιστικό έργο, αλλά ο Säve-Söderbergh δίσταζε να προβεί σε απογραφή του πληθυσμού, διότι οι κατοχικές δυνάμεις θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν για δικούς τους σκοπούς τις πληροφορίες της απογραφής.

Η χορηγούμενη ποσότητα τροφίμων ανά άτομο ήταν 3 οκάδες αλεύρι (περ. 3,7 κιλά) και 150 δράμια αποξηραμένα φασόλια (περ. 480 γραμμάρια) τον μήνα. Ο κόσμος πλήρωνε 250 δραχμές/οκά για το αλεύρι και 500 δραχμές/οκά για τα φασόλια. Ως μέτρο σύγκρισης, μια εφημερίδα κόστιζε 200 δραχμές και ένας εργάτης έβγαζε 2.000 δραχμές μεροκάματο. Οι άποροι και τα παιδιά δεν πλήρωναν, ούτε οι φυλακισμένοι και οι λεπροί της Σπιναλόγκας.

Στην πειρωτική Ελλάδα το σιτάρι αλέθονταν πριν διανεμηθεί στους φούρνους για να γίνει το ψωμί. Στην Κρήτη όμως υπήρχε μόνο ένας μεγάλος αλευρόμυλος κι έτσι, για πρακτικούς λόγους, ήταν ευκολότερο να διανέμεται το σιτάρι και να το αλέθει ο καθένας μόνος του.

Ο Säve-Söderbergh ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για τα μωρά και τα παιδιά. Ήταν μεγάλη χαρά γι' αυτόν να βλέπει πόσο γρήγορα ανάρρωναν τα υποσιτισμένα αυτά πλάσματα και γίνονταν υγιή και φυσιολογικά παιδιά, λαμβάνοντας μόνο μικρές ποσότητες γάλακτος τα μωρά, και βρώμη, μακαρόνια και φασόλια τα μεγαλύτερα παιδιά. Στους μαθητές δινόταν, επίσης, ψωμί με σταφίδες λόγω της μεγαλύτερης θρεπτικής αξίας του.

Ο Säve-Söderbergh έμεινε στην Κρήτη μόνο τέσσερις μήνες, αλλά άφησε πίσω του μια έκθεση τόσο εκτενή όσο η διδακτορική του διατριβή, την οποία είχε ολοκληρώσει λίγα χρόνια πριν έλθει στην Ελλάδα. Έμελλε να κατέχει την έδρα Αιγυπτιολογίας στο Πανεπιστήμιο της Ουψάλα επί τριάντα χρόνια.

BO SVENSSON

Ο Torgny Säve-Söderbergh αντικαταστάθηκε από τον Bo Svensson, ο οποίος είχε επίσης συμμετάσχει στις ανασκαφές στα Δενδρά το 1939 (εικ. 16), ενώ το 1936 είχε πραγματοποιήσει ανασκαφές στο Μπερμπάτι. Διακρίνεται σε μια φωτογραφία ντυμένος με ελληνική παραδοσιακή ενδυμασία (εικ. 17).

Τόσο ο Svensson όσο και η σύζυγός του είχαν υποβάλει αίτηση να γίνουν αντιπρόσωποι του Ερυθρού Σταυρού, αλλά, επειδή η συμμετοχή των γυναικών κρινόταν ακατάλληλη, η αίτηση της συζύγου του απορρίφθηκε.

Ο Svensson έμεινε στην Κρήτη ενάμιση χρόνο και υπήρξε μάρτυρας της καθυστερημένης συνθηκολόγησης της Γερμανίας. Τα τρόφιμα είχαν αρχίσει να λιγοστεύουν και ο κόσμος υπέφερε. Οι επικοινωνίες είχαν καταρρεύσει και δεν μπορούσε να επικοινωνήσει με τα κεντρικά γραφεία του Ερυθρού Σταυρού στην Αθήνα για να τους ενημερώσει για την κατάσταση του νησιού. Μάζεψε δέκα ψαροκάικα και ένα μικρό φορτηγό πλοίο και τα έστειλε στον Πειραιά για να πάρουν προμήθειες. Τα καράβια επέστρεψαν με σιμιγδάλι και γάλα σε

17
Ο Bo Svensson δεξιά και ο Gösta Säfllund αριστερά. Μπερμπάτι, 1936.

18
Ο Axel W. Persson και ο Torgny Säve-Söderbergh παίζουν τάβλι σε ένα καφενείο στο Ναύπλιο, 1939.

σκόνη για τα παιδιά, και λίγο αργότερα κατέφθασε ένα σουηδικό πλοίο με σιτηρά και τρόφιμα.

EINAR GJERSTAD ΚΑΙ NILS GUSTAF GEJVALL

Ο Einar Gjerstad (εικ. 19), ο οποίος είχε συμμετάσχει στις ανασκαφές στην Ασίνη με τον Persson και τον πρίγκιπα Γουσταύο-Αδόλφο το 1922, ήλθε στην Ελλάδα για τέσσερις μήνες το 1944, σε άδεια από το Τμήμα Κλασικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Λουντ. Ανέλαβε την επίβλεψη της διανομής ρουχισμού και υποδημάτων, αφού πρώτα επισκέφθηκε 50 χωριά που είχαν καεί, καταγράφοντας λεπτομερώς τις ανάγκες των κατοίκων τους σε ρουχισμό. Η Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού είχε μόλις παραλάβει μια τεράστια αποστολή ρουχισμού και υποδημάτων από τις ΗΠΑ και τη Σουηδία: «Παρελήφθησαν 98 τόνοι υποδημάτων και 11 τόνοι παιδικού ρουχισμού. Υπεύθυνος θα είναι ο Gjerstad». Η διαλογή και η διανομή του ρουχισμού και των υποδημάτων ήταν περίπλοκη διαδικασία, αλλά δεν διέφερε πολύ από τη διαλογή, ταυτοποίηση και ταξινόμηση των ευρημάτων μιας αρχαιολογικής ανασκαφής. Πριν από τον πόλεμο, οι ελληνοσουηδικές επαφές λάμβαναν χώρα μέσω της αρχαιολογίας και πολλοί Σουηδοί είχαν την ευκαιρία να εργαστούν και να πραγματοποιήσουν ανασκαφές στην Ελλάδα. Ο Gjerstad θεωρούσε τη σουηδική βοήθεια ως μια μικρή ανταπόδοση για την ευγένεια που είχαν επιδείξει οι Έλληνες απέναντι στους Σουηδούς αρχαιολόγους. Αντικαταστάθηκε από τον οστεολόγο Nils Gustaf Gejvall, ανιψιό του Αμερικανοσουηδού αρχαιολόγου Oscar Broneer, ο οποίος διετέλεσε αντιπρόεδρος της Greek War Relief Association. Ο Gejvall είχε συμμετάσχει μαζί με τον θείο του στις ανασκαφές στην Κόρινθο τη δεκαετία του 1930 και ως ειδικός στην οστεολογία ήταν ο πλέον κατάλληλος να ταυριάζει τα παπούτσια και να βρει τα σωστά μεγέθη στα ρούχα.

CHRISTIAN CALLMER

Ο Christian Callmer λίγο πριν έρθει στην Ελλάδα είχε λάβει τον διδακτορικό του τίτλο στις Κλασικές Σπουδές αλλά εργαζόταν ως βιβλιοθηκάριος στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Λουντ. Στάλθηκε στη Θεσσαλία και ήταν υπεύθυνος για τα Τρίκαλα, τον Βόλο και τη Λάρισα. Ο εφοδιασμός της περιοχής με τρόφιμα γινόταν σε γενικές γραμμές απρόσκοπτα, αλλά υπήρχαν πολλά καμένα χωριά στα ορεινά. Η περιοχή ελεγχόταν, επίσης, ως επί το πλείστον από τους αντάρτες. Σε μια αποστολή στην Τρυγώνα και την Πεύκη, βορειοδυτικά των Τρικάλων, περνώντας από την Καλαμπάκα, είδε τα σπίτια καμένα και ερειπωμένα. Την Τρυγώνα την είχαν επίσης κάψει και οι 450 κάτοικοί της είχαν καταλύσει σε παράγκες φτιαγμένες από λαμαρίνα. Αυτές οι αποστολές ήταν ιδιαίτερα ριψοκίνδυνες, εξαιτίας των ναρκών που υπήρχαν στους δρόμους και των σποραδικών βομβαρδισμών. Σε μια αποστολή στην Καρδίτσα, το αυτοκίνητό του χτυπήθηκε από μια μικρή ομάδα ανταρτών, παρά το γεγονός ότι έφερε ευκρινέστατα το σίμα του Ερυθρού Σταυρού (εικ. 21).

Ο Christian Callmer, μαζί με την εθελόντρια νοσοκόμα Έλλη Αδοσίδου και τον αντιπρόσωπο του Ελβετικού Ερυθρού Σταυρού Georges Wehrly, ήταν μέλη της πρώτης μικρής ομάδας που κατέφθασε στο Δίστομο μετά τη σφαγή

19

21

20

22

19
Ο Einar Gjerstad σε σχέδιο του Carl Henrik Jensen-Carlén με τίτλο: «Ζήσε τη ζωή χαμογελώντας».

20
Ο Christian Callmer περιμένοντας δίπλα στο αυτοκίνητο του Ερυθρού Σταυρού μαζί με τους αντάρτες έξω από το Δίστομο τον Ιούνιο του 1944.

21
Αυτοκίνητο του Ερυθρού Σταυρού με τρύπες από σφαίρες.

22
Ο Christian Callmer προσπαθώντας να διασχίσει την κατεστραμμένη γέφυρα έξω από το Δίστομο, Ιούνιος 1944.

23

23

Ο Nils Erik Nilsson
στις Οινούσσες το 1943.

24

Το πλοίο «M/S Wiril»
στο λιμάνι της Χίου,
μετά τον βομβαρδισμό του
από βρετανικά αεροσκάφη
στις 7 Φεβρουάριου 1944.

25

Η αναθηματική πλάκα
στο λιμάνι της Χίου,
με τα ονόματα 16
εκ των θυμάτων
του βομβαρδισμού
του πλοίου «M/S Wiril»
στις 7 Φεβρουαρίου 1944.

του Ιουνίου του 1944, για να προσφέρουν βοήθεια στους επιζήσαντες. Είχαν περάσει έξι ημέρες από το αποτρόπαιο λουτρό αίματος και, ενώ η ομάδα του Ερυθρού Σταυρού πλησίαζε το χωριό με φορτηγά γεμάτα τρόφιμα και φάρμακα, αναγκάστηκαν να συνεχίσουν με τα πόδια, γιατί είχε μόλις ανατιναχτεί μια γέφυρα (εικ. 20, 22). Όταν έφτασαν, το χωριό ήταν τελείως έρημο, αλλά σιγά σιγά οι κάτοικοι άρχισαν να βγαίνουν από τις κρυψώνες τους (εικ. 1). Αφού παρέδωσαν τις προμήθειες, η ομάδα του Ερυθρού Σταυρού μετέφερε τα τραυματισμένα παιδιά στα νοσοκομεία και τα ορφανά στην Αθήνα. Η ομάδα αυτή θα έκανε ένα ακόμη ταξίδι στο Δίστομο λίγο καιρό αργότερα.

Εμπνευσμένος, προφανώς, από τους μήνες που πέρασε στη θεσσαλική ύπαιθρο, ο Callmer δημοσίευσε το 1946 μια μελέτη για τα ταξίδια του Σουηδού οριενταλιστή και φιλόλογου Jakob Jonas Björnståhl στη Θεσσαλία τη δεκαετία του 1770. Συνέχισε να εργάζεται ως βιβλιοθηκάριος για το υπόλοιπο της ζωής του.

NILS ERIK NILSSON

Η αποστολή του Ερυθρού Σταυρού είχε και τραγικές στιγμές. Δύο αντιπρόσωποι και αρκετά μέλη των πληρωμάτων των σουηδικών πλοίων έχασαν τη ζωή τους. Ο αντιπρόσωπος του Ερυθρού Σταυρού Nils Erik Nilsson (εικ. 23), φοιτητής Κλασικών Σπουδών από την Ουψάλα, είχε τοποθετηθεί στη Χίο. Η περιοχή ευθύνης του περιλάμβανε, επίσης, τη Σάμο,

τους Φούρνους και την Ικαρία. Οι προμήθειες μεταφέρονταν κυρίως από τη Σμύρνη με μικρά καΐκια, διότι τα μεγαλύτερα καράβια χρησιμοποιούνταν για στρατιωτικούς σκοπούς.

Στις 7 Φεβρουαρίου του 1944, καθώς ο Nilsson επέβλεπε την εκφόρτωση σιταριού από το σουηδικό πλοίο του Ερυθρού Σταυρού «M/S Wiril» στο λιμάνι της Χίου, το πλοίο δέχθηκε ξαφνικά την επίθεση έξι βρετανικών βομβαρδιστικών (εικ. 24). Τα αεροπλάνα επιτέθηκαν από χαμηλό ύψος, ρίχνοντας εμπρηστικές και εκρηκτικές βόμβες. Εκτός από τον Nilsson, άλλοι 17 άνθρωποι σκοτώθηκαν στον βομβαρδισμό, οι περισσότεροι εκ των οποίων κάτοικοι του νησιού που είχαν έρθει στο λιμάνι, ελπίζοντας να μαζέψουν λίγο από το σιτάρι που έπεφτε κατά την εκφόρτωση. Πώς συνέβη όμως το κακό; Σύμφωνα με τους κανονισμούς, όλα τα πλοία του Ερυθρού Σταυρού έπρεπε να ακολουθούν αυστηρώς προκαθορισμένη πορεία στη Μεσόγειο και το Αιγαίο. Έπρεπε, επίσης, να βρίσκονται σε συνεχή επικοινωνία με τις αρχές και να τις ενημερώνουν για την ακριβή τους θέση και τον απόπλου τους.

Η επίσημη βρετανική εξήγηση ήταν ότι, όταν το «M/S Wiril» είχε αποπλεύσει λίγες μέρες νωρίτερα από τη Σάμο χωρίς την απαιτούμενη άδεια και ξαφνικά βρέθηκε στο λιμάνι της Χίου, οι Βρετανοί υποπτεύθηκαν ότι μετέφερε όπλα ή καύσιμα για τους Γερμανούς. Λόγω μιας σειράς ατυχών παρεξηγήσεων, οι πληροφορίες του πλοίου και η άδεια απόπλου δεν είχαν φτάσει στα εμπλεκόμενα μέρη.

Σήμερα στο λιμάνι της Χίου υπάρχει αναθηματική μαρμά-

ρινη πλάκα με χαραγμένα τα ονόματα 16 εκ των θυμάτων του βομβαρδισμού (εικ. 25).

Ο Sture Linnér έγραψε έναν συγκινητικό επικίδειο λόγο εκφράζοντας τη βαθύτατή του θλίψη για τον φίλο του που έδωσε τη ζωή του για την υψηλή αυτή αποστολή. Κλείνει με ένα επίγραμμα του Σιμωνίδη: «Έχοντας μ' άσβεστη δόξα κοσμήσει τη φίλη πατρίδα / το σκοτεινό περιβλήθηκαν σύννεφο του θανάτου. / Δεν πέθαναν με το θάνατο, γιατί η αντρείοσύνη τους / πάνω τους ανεβάζει από τα δώματα του Άδην» (μτφρ. Ανδρέα Λεντάκη, στην έκδοση *500 ποιήματα από την Παλατινή Ανθολογία*, εκδ. Δωρικός, 1988, σ. 25).

Ο Nilsson επρόκειτο να παντρευτεί μια Χιώτισσα, τη Θάλεια Φραγκάκη, κόρη του υποπρόξενου της Σουηδίας στο νησί, του εμπόρου Αντώνη Φραγκάκη. Οι γονείς του Nilsson στη Σουηδία ζήτησαν να μοιραστούν τα υπάρχοντά του μεταξύ των φίλων του στη Χίο και δημιούργησαν μια υποτροφία στο όνομά του. Ήταν το μόνο τους παιδί.

Μεταξύ Σεπτεμβρίου 1942, όταν κατέφθασαν τα πρώτα σουηδικά πλοία, και Μαρτίου 1945, όταν ανέλαβε την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας ο Οργανισμός Περιθάλψεως και Αποκαταστάσεως των Ηνωμένων Εθνών (UNRRA), ο Ερυθρός Σταυρός εφοδίασε τη χώρα με 623.000 τόνους τροφίμων. Έφερε, επίσης, φάρμακα και μεγάλες ποσότητες ρουχισμού και υποδημάτων. Είναι αδύνατον να υπολογιστεί πόσες ζωές σώθηκαν χάρη στη δράση του. Και έτσι πήρε το όνομά της η Οδός Σουηδίας (εικ. 2).